

Haal meer uit je lesbezoek

Meer kwaliteit, minder uitval

Lesgeven is een kunst die niet iedereen in een team altijd even goed beheerst. Lesbezoeken, ook door de schoolleider, zijn volgens onderzoeker en leraar Hannah Bijlsma een belangrijk instrument om de kwaliteit van onderwijs vooruit te helpen. TEKST MANDY PIJL

“HEB je het over de kwaliteit van onderwijs, dan kun je het klaslokaal niet negeren. Wat daar gebeurt, dáár moet het om draaien.” Aan het woord is Hannah Bijlsma, leraar van groep 4 en onderzoeker aan de Radboud Universiteit. Als bovensectoraal projectleider was ze betrokken bij de Monitor Leskwaliteit (2023), een onderzoek van de onderwijsinspectie en de Universiteit

Twente. De uitkomst: de leskwaliteit op basisscholen kan en moet beter. Er is vaak onvoldoende afstemming tussen leraren en leerlingen die de stof al snappen. Zo worden leerlingen onvoldoende of helemaal niet gestimuleerd om na te denken over wat ze niet snappen en wat ze kunnen doen om de stof wél te begrijpen.

Belangrijke aanbeveling: er moet meer aandacht komen voor het verbeteren

van de leskwaliteit van leraren. Feedback geven kan daarbij helpen. Volgens Bijlsma moet je daarom ook als schoolleider zijn waar het gebeurt: in het lokaal. “Heb je géén zicht op hoe leerlingen les krijgen? Dan kun je als directeur van alles doen, maar als je niet weet wat een leraar daar in de klas mee doet, is het dweilen met de kraan open.”

Wat Bijlsma betreft moet je als schoolleider eigenlijk elke dag wel even in een

Over les-observaties moet je goede afspraken maken”

Hannah Bijlsma, onderzoeker

klas binnenkijken, al is het maar vijf minuten. “Afspraken die je met het team maakt, alles wat je op studiedagen en andere momenten met elkaar vaststelt, moet je terugzien tijdens de les, in het lokaal. Gebeurt dat niet, dan is er iets loos.”

Die vijf minuten zijn overigens maar een voorbeeld. Zicht krijgen op de kwaliteit van lesgeven vraagt meer: meer observaties, langere lesbezoeken. Bovendien moeten observaties een duidelijk doel hebben. Met zo’n doel kan zelfs een flitsbezoek zinvol zijn. “Je kunt dan prima even binnenlopen om te zien hoe die ene leerling erbij zit, hoe vol de muren hangen en wat de algemene sfeer is.”

Het zou volstrekt normaal moeten zijn om je - ook als directeur - achter de deur van het klaslokaal te begeven, wil Bijlsma zeggen. En toch gebeurt dat te weinig. Ze ontmoet veel leraren die het spannend vinden als ze geobserveerd worden en er zelfs slapeloze nachten om hebben. “In het onderwijs wordt veel nadruk gelegd op de autonomie van de leraar. De leraar, met diens vakmanschap moet je je niet bemoeien. Door de opkomst van kwaliteitscoördinatoren die hun aandacht hebben verlegd naar de zorg voor de leraar, is dat aan het veranderen. Maar in de kern is de leraar nog steeds de autonome medewerker met wie je je niet bemoeit. Terwijl autonomie alleen kan plaatsvinden binnen een kader met duidelijke kwaliteitseisen, waar jij als directeur grip op moet houden.”

Als je het goed aanpakt, kunnen lesobservaties je grip bieden op het handelen van de leraar. Maar waar begin je als je team het niet gewend is dat jij regelmatig meekijkt in de klas en het idee alleen al op weerstand stuit?

“De kunst is om een cultuur te creëren waarin feedback geven en ontvangen normaal is, waarin mensen gewend zijn dat ze worden aangesproken op hun professie en waarin ook de ruimte is om successen te vieren.” Werken aan zo’n cultuur betekent volgens Bijlsma: veel met elkaar praten en samen duidelijke kwaliteitscriteria opstellen, gebaseerd op wat wetenschappelijk effectief is. Vragen stellen en leiderschap tonen zijn daarnaast belangrijk. “Jullie hebben als schoolorganisatie een visie en een missie. Dat is je gezamenlijke leidraad. Als één teamlid met een artikel komt waaruit blijkt dat het ook anders kan en dat is niet in lijn met jullie missie en visie, dan mag dat ene artikel er niet voor zorgen dat jullie koers verandert. Concreet zijn en standvastig blijven als schoolleider is essentieel.”

Goed observeren

Hoe belangrijk het ook is dat er een verbeteringslag op je school komt en hoe essentieel lesbezoeken daarbij zijn: je moet niet te snel willen gaan, waarschuwt Bijlsma. “Dat klinkt misschien paradoxaal, maar goed observeren vraagt veel. Een veilige cultuur en kwaliteitsbesef bijvoorbeeld. Zorg dat je de kwaliteit van de lesobservaties goed met het team en de kwaliteitscoördinatoren geregeld hebt. Neem voldoende tijd om die met elkaar af te stemmen en vast te stellen, zodat je doelgericht, beredeneerd en weloverwogen kunt starten.”

Over observaties moet je goede afspraken met elkaar maken, benadrukt Bijlsma nog eens. “Je stelt niet alleen het doel vast, maar ook hoeveel lessen je bezoekt en welke. Bepaal verder met hoeveel observatoren je dit deel van je onderwijskwaliteit in kaart gaat brengen, zodat niet alleen jouw blik bepalend is. Wees je ervan bewust

Investeren in lesbezoeken is een no-brainer”

Yaëlle van de Stolpe, schoolleider

TEVREDEN LERAREN, BETER ONDERWIJS

Op basisschool Drie Koningen in de Meern ligt geen leraar wakker van lesbezoeken. Sterker nog, binnen de schoolcultuur zijn die zo ingeburgerd, dat leraren elkaar ook onderling observeren om daarvan te leren. “Die lerende houding hoort erbij als je in het onderwijs werkt én straal je ook uit naar de leerlingen voor wie het heel normaal is dat er regelmatig andere volwassenen in hun groep meekijken”, vindt schoolleider Yaëlle van de Stolpe. Dat het geven en krijgen van feedback voor haar team vanzelfsprekend is, is te danken aan een verbetertraject dat zo’n tien jaar geleden werd ingezet. “Het onderwijs was te weinig gebaseerd op wetenschappelijke inzichten. Dat is inmiddels wel anders.” Centraal

op deze school staat de cognitieve psychologie en dan met name het deel over hoe leerlingen informatie verwerven, verwerken en opslaan en wat leraren kunnen doen om dat soort leerprocessen te verbeteren. Daarbij gebruikt Van de Stolpe en haar team het model: ‘Expliciete Directe Instructie’. Dat gaat uit van een aantal stappen in het leerproces. Door veelvuldig die manier van werken te observeren houden de directeur, de schoolleiders en de kwaliteitscoördinatoren zicht op de leskwaliteit en sturen ze bij waar nodig is. Ook Van de Stolpe wil niets weten van verzuchtingen dat lesbezoeken veel tijd kosten. “Hierin investeren is een *no-brainer*. Het levert ons tevreden leraren en beter onderwijs op.”

5 KENMERKEN VAN EEN GOEDE LES

Om te bepalen wat een goede les is, zul je allereerst een schoolvisie moeten hebben. Los daarvan zijn er vijf kenmerken die van een les een goede les maken, aldus onderzoeker Hannah Bijlsma.

- 1** Er is een veilig klassenklimaat waarin leerlingen worden gestimuleerd.
- 2** Alle lestijd wordt besteed aan zaken die met de les te maken hebben.
- 3** De leraar geeft duidelijke instructies.
- 4** De leraar anticipeert op verschillen tussen leerlingen.
- 5** De leraar stimuleert het zelfregulerend vermogen van leerlingen.

Lesgeven is een ingewikkeld vak”

Evelien van Lunteren, beleidsmedewerker

dat je altijd je eigen (voor)oordelen meeneemt en dat die je observatie kunnen beïnvloeden.” De data uit lesobservaties moet valide en betrouwbaar zijn. “Je oordeel kun je daarom niet baseren op één lesbezoek. Je moet meerdere observaties van verschillende lessen doen. Als je alleen de rekenlessen bijwoont, heb je een onvolledig beeld van hoe er op jouw school instructie wordt gegeven.”

Waar haal je de tijd vandaan om deze klus te klaren? Bijlsma: “Heb je maar vijf momenten in je agenda beschikbaar? Kijk dan hoe je die tijd goed inricht, zodat je verschillende soorten lessen bezoekt en recht doet aan de leraar bij wie je in de klas komt kijken. In de ideale situatie hebben de lesbezoeken van de schoolleider een meer beoordelende rol: is ons onderwijs op schoolniveau van voldoende kwaliteit? De kwaliteitscoördinator observeert meer op individueel niveau en heeft een coachende rol voor leraren, gericht op de verbetering die je graag wilt zien. Het is daarbij belangrijk dat leraren tijd en ruimte krijgen om verbeteringen eigen te maken.” Alleen wanneer een teamlid verbete-

ringsgerichte acties niet doorvoert of een collega juist excelleert op een bepaald gebied, dan observeer je ook als directeur op het niveau van die ene leraar.

Hoe vaak de klas in?

Hoe vaak er meegekeken wordt in de groep of bij een bepaalde leraar bepaal je ook samen, stelt Bijlsma. Wat is goede richtlijn? “Eens in de twee weken is in zijn algemeenheid vaak voldoende, bij startende leraren is eens per week redelijk. Op die manier wordt zo’n lesbezoek voor iedereen heel vanzelfsprekend, ook voor de leerlingen.”

Hoe geef je dit dan vorm met in je nek een hijgend personeelstekort en een hoge werkdruk? “Focus op kwaliteit van lesgeven, juist ook vanwege deze omstandigheden. Als leraren beter worden in hun vak, komen ze in hun kracht te staan. Dat leidt tot minder uitval. Haal ook de organisatie van bijvoorbeeld schoolreisjes, de kerstviering, de Konings spelen bij ze weg. Geef leraren de kans zich te focussen op waar het echt om gaat: het geven van goede lessen.” ■

LESKWALITEIT BESTUURSBREED

Hoe je zicht houdt op de leskwaliteit is niet alleen de verantwoordelijkheid van individuele scholen, zegt Evelien van Lunteren. Zij is beleidsmedewerker bij Stichting Robijn, die scholen heeft in Nieuwegein en IJsselstein. Om die reden startte Robijn een traject waarbij schooldirecteuren samen kijken hoe ze lesbezoeken gestructureerd kunnen inzetten om zowel

op schoolniveau als bestuursbreed tot een betere onderwijskwaliteit te komen. Onderzoeker Tamar Tas van de Hogeschool Utrecht, lectoraat Werken in Onderwijs, begeleidt het traject. Het uiteindelijke doel is om leraren beter te begeleiden aan de hand van lesobservaties met het observatie-instrument ICALT en een eigen kijkwijzer. “Lesgeven is een ingewikkeld

vak”, vindt Van Lunteren. “De pabo’s leggen de basis, maar leraren hebben tijd nodig om de complexe vaardigheden te ontwikkelen die van een les een goede les maken. We voeren nu inhoudelijke gesprekken over het inzetten van lesobservaties en het doel dat we willen bereiken. De directeuren weten: ik sta er niet alleen voor, we doen dit met elkaar.”

Goed onderwijs verdient een sterk geluid!

WORD LID
EN KRIJG EEN
JBL-box
cadeau

Laat je stem horen als schoolleider en sluit je aan bij AVS. Lid worden geeft nu extra veel leven in de brouwerij, want je krijg een handige JBL-box cadeau.

Meld je snel aan:
[avs.nl/lid-woorden](https://www.avs.nl/lid-woorden)

Ook daarom ben je lid van AVS:

- Een deskundig antwoord van onze helpdesk op al je professionele vragen.
- Arbeidsrechtelijke problemen? Je kunt aan op gedegen advies van onze juristen.
- Professionaliseringsaanbod van AVS Academie: 100% afgestemd op schoolleiders.
- KADER, het vakblad voor schoolleiders, 6x per jaar op je deurmat.
- Ga met AVS op studiereis en krijg de verplichte literatuur cadeau.
- Onze cao-onderhandelaars komen voor jou – de schoolleider – op.
- AVS vertolkt je stem in de politiek, bij besturen en beleidsmakers: voor beleid én financiering dat werkt voor schoolleiders.